

ÖĞRENCİLERİN SAĞLIK MEVZUATI VE SAĞLIK ÖRGÜTLENMESİ HAKKINDA STAJ ÖNCESİ VE STAJ SONRASI BİLGİLERİ

Dr. Arif ÖZEL (x)

Dr. Nafiz ULUUTKU (xx)

ÖZET:

1981-1982 öğretim yılında bilim dalımızda staj yapan 102 öğrencinin "Sağlık mevzuatı" ve "Sağlık örgütlenmesi" hakkındaki bilgileri staj öncesi bu konular hakkında yeterli bilgileri olmadığı bir aylık staj sonunda yeterli bilgiyi kazandıkları görülmüştür.

GİRİŞ ve AMAÇ

Tıbbın tarihsel gelişimi incelendiğinde hekim yetiştirmede ve hekimlik uygulamalarında çok büyük gelişmeler olduğu görülür (1). Özellikle 20. asrın son yarısında teşhis ve tedavideki yeni buluşlar ve toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarındaki gelişmeler ile ortaya çıkan yeni sağlık sorunları hekimlik uygulamalarında ve Tıp Fakültelerinde hekim yetiştirilmesinde köklü değişimlere neden olmuştur.

Günümüzde sağlam kişilerin hastalıklardan korunmasının hasta kişilerin tedavisinden daha önemli olduğu, hasta hekim ilişkilerinde kişisel hekimlikten (tedavi hekimliği), çok koruyucu ve tedavi edici hekimliğin bir arada yürütülmesi gerektiği görüşünün yaygınlaşması, kişisel hekimlikten sosyal hekimliğe geçiş ve toplum hekimliği görüşünün benimsenmesine yol açmıştır.

İnsanların başarılı olmalarında en önemli etkenlerden biri sağlıklı olmaktır. Ayrıca sağlıklı olmak insanların temel haklarından biri ve en önemlisidir. Bu nedenle D.S.Ö. sağlığı tanımlarken "Sağlık; sadece hastalık ya da sakatlığın olmayışı değil, bedenen olduğu kadar ruhsal ve sosyal yönden de tam bir iyilik halidir" diyor. Çok geniş kapsamlı bu tanımın gereklerini yerine getirmek ve insanları sağlıklı kılmak için bütün ülkelerde yöneticiler yeni örgütlenme modelleri ve mevzuat geliştirmekte bu örgütlerde görev alacak sağlık ve yardımcı sağlık personeli yetiştirilmesine çaba sarf edilmektedir.

(x) Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

(xx) Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim görevlisi.

Giderek büyüyen sağlık sorunlarına çözüm bulmada yöneticiler; ekonomik nedenler ve yetişmiş personel yetersizliği nedeni ile büyük zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde toplum yapısındaki hızlı değişimlere uyum sağlayacak örgüt kurma ve bu örgütlerde görev alacak personel bulma önemli sorun olmaktadır.

Ülkemizde de bu gelişmelere paralel olarak sağlık örgütlenmesi ve hekimlik uygulamaları çeşitli aşamalardan geçmiş ve 1961 yılında 224 sayılı "Sağlık hizmetlerinin soyalleştirilmesi" hakkındaki yasa kabul edilmiş, yasada ön görülen örgütlenme modelinin 15 yıl içinde yurt dışında yaygınlaştırılmasına karar verilmiştir. Uygulama ilk defa 1963'te Muş ilinde başlatılmış olup günümüze kadar 47 il yasa kapsamına alınarak yurt dışında yaygınlaştırılmıştır. Her ne kadar 224 sayılı yasa ve buna bağlı yönetmeliklerde uygulama başlatıldıktan sonra Tıp Fakültelerinde ve Sağlık meslek okullarında hizmete yatkın sağlık ve yardımcı sağlık personeli yetiştirmek için eğitim programlarında gerekli değişiklikler yapılmış ise de yeterince uygulandığı söylenemez. Bunun kanıtı halen sağlık hizmet veriminin yeterli olmamasıdır. Hizmet veriminin yeterli olmayışında bir çok etkenler vardır. Örneğin; yeter sayıda personel olmayışı, personelin bölgelere dağılımlarının dengeli olmaması, ulaşım ve haberleşme olanaklarının kısıtlı, hatta bazı bölgelerde özellikle kış mevsiminde imkansız olması, hekimlerin bu görevi benimsememesi ve görev almak istemeyişleri, eğitim yetersizliği ve yöneticilerin yasa gereklilerini tam uygulayamamaları gibi bir çok etken sayılabilir.

Bunlar içerisinde eğitimin rolü inkâr edilemez. Tıp Fakültelerinde ülkenin sağlık sorunlarına eğilebilecek 224 sayılı yasa gereğini yerine getirebilecek hekim yetiştirilmesine giderek daha fazla önem verilmekte, bu amaçla yeni açılan Tıp Fakültelerinde Toplum Hekimliği, Toplum sağlığı ya da Halk Sağlığı kürsüleri kurulmakta eski Tıp Fakültelerinde de bu yönden gelişmeler olmakta teorik ve uygulamalı dersler verilmektedir. Ne varki halâ bu eğitim kurumlarında klinik bilimlerine daha fazla ağırlık verilmekte ve bu kurumlarda yetişen hekimler kırsal kesimde pratisyen hekim olarak çalışma yerine klinik dallarından birinde uzmanlaşmak için çaba sarf etmektedir. Genç hekimlerin bu tutumlarında da saydığımız etkenlerin büyük rolü vardır. "Ancak eğitim yetersizliğinin uzmanlaşmaya yönelmede önemli etken olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur (2).

Hekimin artık sadece hasta muayene ve tedavi eden bir meslek mensubu olmadığı, koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin bir arada yürütülmesi gerektiği herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Yine hekimin yalnız başına çalışmaya çağrı, bir ekibin içinde ve bu ekibin başı olarak çalışması zorunluluğu günümüzde giderek daha fazla önem kazanmaktadır (3). "Hekimin görevi; hastaların tedavisinden çok sağlam insanların hasta olmamasını sağlamaktır" sözü Dr. Refik SAYDAM tarafından 1935 yılında söylenmiştir (4). Kırsal kesimde bu görüşe sahip pratisyen hekim yetiştirmek ve bunda başarılı olmak Halk Sağlığı görüşü ve

bilgisini vermekle mümkündür. Bu da tıp fakültelerinde Halk Sağlığı Bilim Dallarının geliştirilmesi ile sağlanabilir.

Fakültemiz Halk Sağlığı Anabilim Dalı kurulduğu günden beri kısıtlı olanakları ile Halk Sağlığı görüş ve bilgisinin öğrencilerine vermek çabası içindedir.

Bu araştırma, fakültemizden mezun olduklarında sağlık ocağı hekimi olarak görev alacak öğrencilerimizin "Sağlık örgütlenmesi" ve "Sağlık mevzuatı" hakkındaki bilgilerini ölçmek, bu konularda yeterli eğitim yapıp yapılmadığını araştırma ve sonuçlarına göre eğitim uygulamalarında gerekli değişikliğin yapılması amacı ile planlanmış iki aşamada uygulanmıştır.

METOT ve MATERYAL :

Bu araştırma 1981-1982 öğrenim yılında Tıp Fakültesi V. dönem (6 sınıf) öğrencilerinin Toplum Hekimliği stajına başladıkları ilk gün ve staj tamamlandıktan sonra doldurulan anket formlarının değerlendirilmesi ile yapılmıştır. Anket 1981-1982 öğrenim yılında (Ekim 1981, Haziran 1982) Bilim Dalımızda staj yapan öğrencilerin tümüne uygulanmıştır.

Toplum Hekimliğinde staja başlayan öğrencilere;

- Sağlık örgütlenmesi
- Sağlık mevzuatı
- Sağlık idaresi
- Sağlık eğitimi

-224 sayılı yasaya göre sosyalleştirilmiş sağlık hizmeti sunan sağlık ocaklarında yürütülmesi ön görülen hizmetler ile bu ocaklarda görev alan sağlık ve yardımcı sağlık personelinin görev ve sorumluluklarını klinik öncesi ve klinik dönemi derslerinde ne dereceye kadar öğrendiğini belirlemek üzere yukarıda belirtilen konular hakkında bilgisini ölçmek için hazırlanan anket formu staja başladığı ve staj bittiği gün iki aşamalı olarak doldurulmuştur.

Anket formlarının 2 aşamada doldurulması aynı zamanda öğrencilerin Toplum Hekimliği Bilim Dalı eğitiminden ne derece yararlandıklarını da göstermektedir. 2 ci aşamada doldurulan anket formlarına verilen cevapların doğru ve samimi olduğu staj içi ve staj sonu sınav ile kontrol edilmiştir.

BULGULAR:

Araştırmada elde edilen bulgulardan Sağlık örgütlenmesi ve Sağlık mevzuatı hakkındaki sonuçlar aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. Diğer konular başka bir maddede sunulacaktır.

Anket formu uygulanan öğrencilerin yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımları tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo: 1- 1981-1982 öğrenim yılında Bilim Dalımızda Staj Yapanların Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımları.

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET		TOPLAM
	E	K	
20—24	32	15	47
25—29	43	7	50
30—34	3	2	5
TOPLAM	78	24	102

Öğrencilerin Sağlık örgütlenmesi ve bu örgütte görev alan personel hakkındaki yanıtları tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo: 2- Öğrencilerin Staj Öncesi ve Staj Sonrası Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Merkez ve Taşra Örgütlenmesi Hakkındaki Bilgileri

Bilgi	Staj Öncesi	Staj Sonrası
Biliyor	8	62
Kısmen biliyor	23	36
Bilmiyor	54	3
Cevapsız	17	1
TOPLAM	102	102

Öğrencilerin Toplum Hekimliği stajına gelinceye kadar hastahane dışı Hasta-Hekim ilişkisi yönünden verdikleri yanıtlar tablo 3 de gösterilmiştir.

Tablo: 3- Öğrencilerin Toplum Hekimliği Stajına Gelinceye Kadar Hastahane Dışı Hasta-Hekim İlişkisi Yönünden Herhangi Bir Eğitim Yapıp Yapmadıklarına Göre Dağılımları

Hastahane Dışı Hasta-Hekim İlişkisi Eğitimi	Öğrenci Sayısı
Gördüm	4
Kısmen gördüm	24
Görmedim	74
Cevapsız	—
TOPLAM	102

Öğrencilerin Sağlık mevzuatı hakkındaki yanıtları tablo 4 de gösterilmiştir.

Tablo: 4- Öğrencilerin Staj Öncesi ve Staj Sonrası (Sağlık Mevzuatı) Hakkındaki Bilgilerinin Dağılımı

Bilgi	Staj Öncesi ve Sonrası									
	1		2		3		4		5	
	önce	sonra	önce	sonra	önce	sonra	önce	sonra	ön.	sonra
Biliyor	—	96	93	—	89	1	31	11	55	
Kısmen biliyor	9	—	1	—	6	13	7	57	44	37
Bilmiyor	93	6	101	9	96	—	94	13	47	10
Cevapsız	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Toplam	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102

(x) 1- 224 sayılı yasa 2-1219 sayılı yasa 3-1593 sayılı yasa

4- Türk tabipler birliği yasası 5- Tıbbi Deontoloji nizamnamesi

Öğrencilerin bulaşıcı hastalıklarda kaynak arama ve önlem alma hakkındaki yanıtları tablo 5 te gösterilmiştir.

Tablo: 5- Öğrencilerin Staj Öncesi ve Staj Sonrası Bulaşıcı Hastalıklarda Kaynak Arama ve Önlem Alma Hakkındaki Bilgilerinin Dağılımı

Bilgi	Staj Öncesi	Staj sonrası
Biliyor	13	97
Kısmen biliyor	72	4
Bilmiyor	17	1
Cevapsız	—	—
TOPLAM	102	102

Öğrencilerin sağlık ocaklarında motorlu taşıt aracı kullanımı hakkındaki yanıtları tablo 6 da gösterilmiştir.

Tablo: 6- Öğrencilerin staj öncesi ve staj sonrası sağlık ocağı motorlu aracının kullanılma amacını ve kullanma şeklini tam olarak bilip bilmedikleri

Bilgi	Staj öncesi	Staj sonrası
Biliyor	11	91
Kısmen biliyor	39	10
Bilmiyor	52	1
Cevapsız	—	—
TOPLAM	102	102

Öğrencilerin çocuk izleme, bağışıklama ve gebe izlemesi hakkındaki yanıtları tablo 7 de gösterilmiştir.

Tablo: 7- Öğrencilerin staj öncesi ve staj sonrası ana-çocuk sağlığı, bağışıklama bildirim zorunlu hastalıklardan ölenlerin gömülme ve nakilleri hizmet-

BİLGİ	Staj öncesi ve sonrası		Staj öncesi ve sonrası		Staj öncesi ve sonrası		Staj öncesi ve sonrası	
	önce	sonra	önce	sonra	önce	sonra	önce	sonra
Biliyor	30	91	12	84	26	96	3	91
Kısmen biliyor	36	11	17	14	43	4	17	11
Bilmiyor	63		73	4	33	2	82	
Cevapsız								
TOPLAM	102	102	102	102	102	102	102	102

1- Ana çocuk sağlığı hizmetlerinde çocuk izleme 2- sahada aşı uygulaması

3- gebe izleme, 4- Bildirimi zorunlu hastalıklardan ölenlerin gömülme ve nakilleri

TARTIŞMA :

Anket formlarının değerlendirilmesi sonucu elde edilen bilgiler bulgular bölümünde tablolar halinde sunulmuştur.

Tabloların incelenmesinde 1981-1982 öğrenim yılında bilim dalımızda staj yapan 102 öğrencinin "Sağlık Mevzuatı" ve "Sağlık örgütlenmesi, hakkında I. ve dönem II de okutulan derslerde başarılı sınav vermelerine rağmen aradan geçen 3 yıllık klinik döneminden sonra bu bilgileri tam hatırlayamadıkları veya unuttukları gözlenmektedir. Bir aylık staj sonundaki bilgi yoklamasında önemli derecede bilgi edindikleri ve eğitimden yararlandıkları görülmektedir.

Bu araştırma ile kamu hizmetlerinde görev alacak öğrencilerin son yılda uygulamalı halk sağlığı stajı yapmalarının ne denli yararlı olduğu açıkça ortaya konmuştur.

Benzer çalışma bulunmadığından çalışmamızın karşılaştırılması ve tartışması yapılamamıştır.

SONUÇ :

Bu çalışmada fakülteden mezun olur olmaz hekim olarak kamu hizmetlerinde görev alacak öğrencilerin uygulamalı halk sağlığı stajı yapmalarının gerekli olduğu ortaya konmuş ve bilim dalımızda yapılan uygulamalı eğitimden önemli derecede yararlandıkları saptanmıştır.

Zorunlu devlet hizmeti yasasından sonra bu eğitimin mutlak gerekli olduğu kanısına varılmıştır.

SUMMARY

In 1981-1982 education years, in our branch of science 102 students' knowledge about "Health Postulates" and "Health organization, is not sufficient before the training, but at the end of the training for one month, it has been noticed that their knowledge is sufficient.

KAYNAKLAR :

- 1- DİRİCAN, R; Fişek. N.N. Tıbbın tarihsel gelişimi ders notları (Teksir)
- 2- DİRİCAN, R; Türk hekiminin düşüncü ve davranışları ve bunun toplum sağlığına etkileri (teksir), s. 32
- 3- FİŞEK, H.N. Dirican, R; Hekimlik uygulamaları ders notları (teksir)
- 4- FİŞEK, H.N. Türkiye'de sağlık yönetimi, ders notları (teksir)

The students "Knowledge about "Health Postulates" and "Health Organization" before the training and after the training.

ÖZET

1981-1982 eğitim öğretim yıllarında, tıp fakültesinde okuyan 102 öğrencinin "Sağlık Postülatları" ve "Sağlık Organizasyonu" konularında eğitim öncesi ve eğitim sonrası bir ay süreyle öğrenim almaları üzerine yapılan araştırma, öğrencilerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını göstermiştir. Eğitim sonrası bir ay süreyle öğrenim almaları üzerine yapılan araştırma, öğrencilerin eğitim sonrası bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu göstermiştir.

Bu araştırma, öğrencilerin "Sağlık Postülatları" ve "Sağlık Organizasyonu" konularında eğitim öncesi ve eğitim sonrası bir ay süreyle öğrenim almaları üzerine yapılan araştırma, öğrencilerin eğitim sonrası bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu göstermiştir.

1981-1982 eğitim öğretim yıllarında, tıp fakültesinde okuyan 102 öğrencinin "Sağlık Postülatları" ve "Sağlık Organizasyonu" konularında eğitim öncesi ve eğitim sonrası bir ay süreyle öğrenim almaları üzerine yapılan araştırma, öğrencilerin eğitim sonrası bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu göstermiştir.